

Kada pišeš dramske tekstove, imaš li glazbu u glavi, tj. razmišljaš li o potencijalnim uprizorenjima kroz prizmu glazbe?

Ne. Nikad. Štoviše, mislim da je to pogrešno i da bi ljepotom glazbe samo zavarao sebe pred dramaturškim postupcima teksta. To mi izgleda kao kad gledate loš film pa vam kažu da će biti super kada dođe glazba. Zapravo, ja ne znam kad se uključuje sklopka za glazbu, a kad za pisanje...

Koliko je za tebe glazba u kazalištu originalno umjetničko djelo, a koliko je namjenska?

Ja sam radio svašta... i ono što bih nazvao tako kao što kažete – umjetničkim djelom, ali bilo je bome i „žbukanja“... Naravno, sve ovisi o tome što se radi... i s kim... Znam samo da dobro napravljen film, dobro napravljena predstava ima „svoju“ glazbu koju samo moram pronaći. Doista sam najlakše radio predstave i filmove koji su, recimo – bili dobri poslovi. Glazba je fantastičan detektor propusta učinjenih u ostalim segmentima pripremanja predstave... Vi se možete slomiti tražeći glazbu loše napravljenoj predstavi. Nećete je naći jer ta predstava nema svoju glazbu. Ona je mrtvac koji ne svira. To su predstave bez rezonantnih kutija. Takvim mrtvim predstavama glazba se nameće. I ja sam ponekad bio takav nasilnik.

Kad skladaš za predstavu, na koji način teče proces razmjene ideja između tebe i redatelja? Čija je zadnja kad je glazba u pitanju?

Redateljeva. No uvijek sam radio s finim ljudima i svojim prijateljima... Naravno da o svemu razgovaramo... tražimo rješenja, teme... orkestraciju... no ako treba „prerezati“, oni su ti koji uzimaju pilu... Ako nam je u interesu da napravimo dobru predstavu, onda ne postoji on – Redatelj i ja – Glupi glazbenik... Nekako mi se čini da tu, kod normalnih ljudi, dominira zamjenica – mi... Isto tako, moram reći da naši redatelji većinom dobro poznaju glazbu.... Mnogi su čak završili glazbene škole, svirali u nekim bendovima... Mnogi su od njih pritaženi glazbenici. To nekad otežava suradnju, a nekad olakšava... Nema pravila...

Koliko pažnje posvećuješ kazališnoj glazbi kada gledaš tuđe predstave, one s kojima nemaš nikakvu autorsku poveznicu?

Naravno da uvijek primijetim rješenja koja je kolega skladatelj otkrio... Sad je to slušanje pomalo „bolesno“ jer

slušam koje je *soundove* koristio... Je li koristio „žive instrumente“ ili *synth*... etc... No glazba je u svakom trenutku mog života prisutna... zvuk... ton... ali i kao tjelesna, materijalna kategorija... tvrdoća žica... trzalice... Ponekad se pitam mogu li ja više uopće čuti glazbu, ili sam zbog mnoštva opterećenja gluh... Zaštopan... kao kanalizacijska cijev kroz koju je prošlo svašta... Uvijek hodam omtan glazbom kao pelenama ili posmrtnim pokrovom. A i na sahrani će mi valjda nešto svirati...

Petra Jagušić

Glen Hansard / Markéta Irglová / Enda Walsh: *Once*

Redatelj: John Tiffany
Phoenix Theatre, London
Premijera: 9. travnja 2013.

Biti ona osoba u društvu koja mjuzikle voli javno, a tu ljubav iskazuje i čestim putovanjima u različite europske kazališne centre, znači i biti osoba koju prijatelji i poznanici prije svojih putovanja u London redovito zaustavljaju s: „Onda, što preporučuješ i kako da nabavim karte?“ U proteklih godinu dana to se pitanje promijenilo u: „Onda, kakav je taj *Once* i kako da nabavim karte?“ Dok je odgovor na drugi dio pitanja relativno jednostavan (na dan izvedbe ulaznice u prvom redu prodaju se za prilično povoljnih 25 funti), odgovor na prvi dio uglavnom počinje zastajkivanjem i konačno izlazi kao: „Pa, dosta je dobar, ali...“

Taj „ali“ nije nužno jedna konkretna primjedba. Možda uopće nije primjedba – neki ga, dapače, smatraju najvećom snagom ovog komada. *Once* je, naime, dosta dobra predstava... sve dok čovjek ne očekuje da će gledati mjuzikl. Možda je paradoksalno ovakvom konstatacijom opisati dobitnika nagrade Tony upravo u toj kategoriji, ali, u situaciji u kojoj prosječnom domaćem kazališnom gledatelju vijest da je Zrinka Cvitešić dobila glavnu ulogu u mjuziklu u Londonu najvjerojatnije u glavi stvara viziju šljokica, stepa i songova, definitivno je potrebno naglasiti da se kod *Oncea* radi o sasvim drukčijem glazbeno-scenskom djelu. One koji su upoznati s *Onceom* kao nezavisnim filmom iz 2006. godine – koji nakon uspješnih produkcija na Off-Broadwayu, Broadwayu i u Dublinu konačno dolazi i do West Enda – ovaj „ali“ vjerojatno bi manje iznenadio. Priča je u oba medija ista: bezimena Irac, ulični svirač, kojeg popis likova naziva samo Momkom (Declan Bennett), deprimiran zbog nedavnog raspada veze s djevojkom, razmišlja o tome da se prestane baviti glazbom. Tije-

kom nesuđene posljednje izvedbe čuje ga Djevojka (Zrinka Cvitešić), Čehinja koja se preselila u Dublin, u filmu prodavačica cvijeća, a u predstavi bez naznačenog zanimanja. Razgovor se pretvara u zajednički proveden dan te on saznaje da ona svira klavir (u prodavaonici instrumentata jer si ne može priuštiti vlastiti), on popravlja usisavače u očevu servisu (a ona, eto, baš ima pokvareni usisavač!), ona živi s majkom (koja voli pomalo začudne motivacijske govore), kćeri (za čijeg je oca i dalje udana, makar je on u Češkoj) i cimerima (koji uče engleski gledajući lokalne sapunice). Pritom Djevojka Momka motivira na nastavak bavljenja glazbom, zajedno s njim piše pjesme i pomaže mu u okupljanju sastava s kojim će u unajmljenom studiju snimiti demo-snimku te tako barem u jednom obliku ovjekovječiti tjedan dana poznanstva koje im je promijenilo živote.

Dok neke kazališne predstave koje nastaju prema filmovima pokušavaju raskošnim dizajnom i posebnim efektima na sceni dočarati ugođaj velikog ekrana, redatelj John Tiffany i njegova autorska ekipa (i) u ovom aspektu mjuzikla rade upravo suprotno. Jedini set kulisa smješta *Once* u irski *pub*, ugođaj koji se počinje stvarati već prije predstave kad publika može na pozornici naručiti piće dok članovi ansambla izvode irske folk-pjesme. Ostale lokacije na kojima je smještena radnja, od servisa usisavača preko noćnog kluba do bankovnog ureda, tek su naznačene promjenama svjetla Natashe Katz i do posljednjeg detalja utanačenim scenskim pokretom koreografa Stevena Hoggetta, koji u *intermezzima* između scena vješto vodi članove ansambla u kreiranju novih scenskih prostora premještanjem jednostavnih komada namještaja.

„Pa, dosta je dobar taj *Once*. Ali nemoj očekivati tradicionalni mjuzikl. Ni Zrinku Cvitešić, otišla je iz predstave sredinom svibnja. No ako te i dalje zanima, karte u prvom redu na dan predstave prodaju se za 25 funti.“

Zrinka Cvitešić i Declan Bennett

Uloga „scenskih radnika“ tek je dio golemog posla koji izvrstan dvanaesteročlani ansambl obavlja tijekom predstave. Bitan dio režijskog koncepta čini u posljednje vrijeme sve popularnija praksa takozvanih „glumaca-glazbenika“, izvođača koji uz glumu, pjevanje i pokret funkcioniraju i kao scenski orkestar. Kazališna verzija *Once* koristi većinu pjesama iz filma te nekoliko novih glazbenih brojeva, a irsku pop-folk glazbu, koju bi se prije moglo naći na alternativnim radijskim postajama, nego na kazališnim pozornicama (ili, uostalom, na dodjeli Oscara gdje je pjesma *Falling Slowly* osvojila tu prestižnu nagradu unatoč jakoj konkurenciji Disneyjevih songova), za vokalno-instrumentalni izvođački ansambl aranžira Martin Lowe. Unatoč njihovoj mjestimičnoj repetitivnosti, njegovi aranžmani, koji najčešće jednom izvođaču na gitari ili klaviru laganom gradacijom priključuju sve kompleksnije instrumentalne boje i vokalne harmonije ostatka ansambla, stvaraju vezu publike i izvođača koja jednostavno ne bi bila moguća da glazba dolazi iz skrivenog orkestra. Činjenica da glazba u predstavi više služi stvaranju specifičnog „irskog“ ugođaja nego, kao u klasičnom mjuziklu, pomicanju radnje nekima će smetati, a neki će upravo to smatrati najvećom kvalitetom predstave.

Konačno, u scenariju predstave (potpisuje ga suvremeni irski dramatičar Enda Walsh) sporedni likovi, koji se tek na pokoji trenutak pojavljuju u filmu, u scenskoj adaptaciji dobivaju vlastite osobine, priče i težnje. Svaki je lik u predstavi zaokružena minijatura – ističu se zabrinuti otac Michaela O’Connora i racionalna Baruška Valde Avkis, Jos Slovic kao češki imigrant Andre uvjeren da će se uklopiti u irski kapitalistički sustav, menadžer banke Jeza Unwina koji prikriva strast za glazbom, naoko grub, dobričina Billy u izvedbi Aidana Kellyja te oštra Reza Flore Spencer-Longhurst – a u međusobnoj interakciji stvaraju upečatljive i često pune humora vinjete iz života novih i starih stanovnika Dublina.

Ipak, unatoč brojnim momentima u kojima sporedni likovi mogu zasjati, *Once* je predstava koju na svojim leđima nose interpreti dvoje glavnih likova. Declan Bennett izvrstan je u ulozi Momka, nezadovoljan vlastitim životom, komičan u samoironičnosti, ali i dovoljno topao da publika nikad ne gubi suosjećanje za njega. Zrinka Cvitešić odlično se snalazi u ulozi Djevojke te uspijeva nadrasti njezin u scenariju pomalo jednodimenzionalni vječni opti-

mizam i dati joj dubinu koja je čini uvjerljivim likom. Ako u nekim scenama zna zasmetati da njezin „češko-irsko-engleski“ naglasak tek u tragovima nalikuje naglascima ostalih „čeških“ članova ansambla, to kompenziraju scene s Momkom, gdje joj upravo činjenica što nije izvorna govornica engleskog pomaže u pronalazaženju prave mjere između tečnog govora i karikaturnog potenciranja stranog naglaska, s kojim znaju imati problema američke i engleske izvođačice te uloge.

Pune pohvala za njezinu izvedbu kroz prošlu su godinu bile i londonska publika i kritika, prvo u recenzijama predstave nakon premijere, a zatim i višestrukim nagradama koje joj dodijeljuju. Činjenica da je u domaćim medijima najviše pozornosti dobila prva nagrada koju Cvitešić osvaja – titula debitantice godine, koju joj je na temelju mrežnog glasovanja poklanja slabo poznati blog – doduše više govori o informiranosti hrvatskih novinara nego o važnosti nagrade, no Olivier za najbolju glumicu u mjuziklu zaista je golem uspjeh ne samo u londonskim, već i europskim, pa i svjetskim razmjerima. Dobivanjem najprestižnije britanske kazališne nagrade Zrinka Cvitešić ulazi u elitni klub glumica poput Judi Dench i Imelda Staunton, ali i postaje jedna od rijetkih glumica iz kontinentalne Europe čiji je rad na tako visokoj razini prepoznat u europskom centru mjuzikla, što definitivno dolazi kao kruna njezina jednogodišnjeg rada u Irskoj i Engleskoj.

Kruna, ali i poklon na kraju puta: kroz proteklih se nekoliko mjeseci u predstavi *Once*, kao što je uobičajeno u angloameričkom kazališnom sustavu u kojem se izvođači angažiraju na određeno vremensko razdoblje, promijenila postava. Originalni ansambl najavio je da će na koncertima i gažama i dalje nastaviti izvoditi folk-glazbu, Declan Bennett dobio je ulogu u sapunici *Eastenders* (možda će neki stvarni Česi uz njega raditi na svojem engleskom), a Hrvatska je ostala bez svoje predstavnice na londonskim kazališnim daskama. Ipak – opet u skladu s angloameričkim sustavom – sama predstava, makar i uz nove glumce, u temeljima ostaje ista. Jednostavna, pomalo začudna, često dirljiva, uvijek drukčija.

I što onda reći poznicima koji putuju u London?

„Pa, dosta je dobar taj *Once*. Ali nemoj očekivati tradicionalni mjuzikl. Ni Zrinku Cvitešić, otišla je iz predstave sredinom svibnja. No ako te i dalje zanima, karte u prvom redu na dan predstave prodaju se za 25 funti.“